

MEKONG NEHRİ SULARI ÜZERİNDE İŞBİRLİĞİ VE İHTİLAF

COOPERATION AND CONFLICT ON THE MEKONG RIVER WATERS

التعاون والاختلاف حول مياه نهر ميكونج

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

MEKONG NEHRİ SULARI ÜZERİNDE İŞBİRLİĞİ VE İHTİLAF

COOPERATION AND CONFLICT ON THE MEKONG RIVER WATERS

التعاون والاختلاف حول مياه نهر ميكونج

ORSAM Rapor No: 60
ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 6

Temmuz 2011

ISBN: 978-605-5330-13-2

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2011

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

STRATEJİK BİLGİ YÖNETİMİ, ÖZGÜR DÜŞÜNCE ÜRETİMİ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Söz konusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırmacı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

ORSAM SU ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

Program Hakkında

Su, sadece insanlar için değil ekosistemi oluşturan tüm bitki ve hayvanlar için yeri doldurulamaz, değerli, yaşamın devamlılığını sağlayan en önemli elementlerden biridir. Yeraltı ve yüzey sularından; tarım, taşıma, madencilik, endüstriden içme suyuna kadar, ekonomik amaçlar da dâhil olmak üzere pek çok alanda istifade edilmektedir. Ancak su kaynakları üzerinde, gerek insan faaliyetleri gerek doğanın yarattığı değişimler nedeniyle çift yönlü bir baskı vardır. Özellikle su sıkıntısı olan bölgelerde aşırı nüfus artışı, kırsal kesimden şehirlere doğru artan göç ve bunun sonucunda oluşan nüfus değişimleri, gıda güvenliği, sosyo-ekonomik refahın artması, tarımsal, evsel ve sanayi kaynaklı kirlilik, küresel iklim değişikliği sonucu yağış rejimlerinin değişmesi, hidrolojik döngünün tüm elemanlarını etkilemektedir. Bunun sonucunda su kaynakları gün geçtikçe hem miktar hem de kalite açısından değişime uğramaktadır. Suyun arzı ile tüketim talebi arasındaki uçurum her geçen gün büyümektedir. Su kaynaklarının yönetimine ilişkin sorunlar yaşanırken, çevre sorunlarının da su kaynakları üzerindeki etkisi her geçen gün artmaktadır. Türkiye ve yakın çevresi, ama bilhassa Ortadoğu, söz konusu sorunların en fazla hissedildiği bölgelerdendir.

Diğer taraftan, su kaynağı potansiyelinin yüzde 40'tan fazlası sınıraşan su havzalarında yer alan Türkiye'nin, özellikle Fırat-Dicle Havzaları kıyıdaşı olan komşularıyla ilişkileri büyük önem arz etmektedir. Gerek Türkiye'nin gerek bölge ülkelerinin, bölgesel istikrar ve refahın artışı ile komşuluk ilişkilerinin derinleştirilmesi yönünde harcadığı çabaların hedefine ulaşmasında, su kaynaklarının kullanımı konusunda bilgiye dayalı, iyi niyetli ve aktif bir işbirliği içinde olunması tüm taraflar için elzemdir. Ek olarak, Türkiye'nin, Avrupa Birliği adaylığı sürecinde AB Su Çerçeve Direktifi'ni kendi ulusal mevzuatı ile uyumlaştırma gündemi, önümüzdeki dönemde su politikalarının yeni bir içerik kazanmasını beraberinde getirecektir.

Bu etkenler doğrultusunda, dünyadaki ve Türkiye'nin yakın çevresindeki su gündemine ilişkin güncel gelişmelerin ve su politikalarıyla ilgili trendlerin izlenmesi, elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan aydınlatıcı bulguların kamuoyuna ve karar alıcılara sunulması amacıyla ORSAM bünyesinde 1 Ocak 2011'de "ORSAM Su Araştırmaları Programı" kurulmuştur.

Ortadoğu'da, gerek iklimsel şartlar gerek kaynakların verimsiz kullanımı nedeniyle hidrolojik su bütçesindeki sıkıntıların ve buna bağlı olarak da politik, ekonomik ve toplumsal sorunların büyük artış göstermesi nedeniyle, ORSAM Su Araştırmaları Programı çalışmalarında Ortadoğu bağlantılı konulara öncelik verilmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı, su politikaları konusunda farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretmeyi, etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik edip çeşitlendirmeyi, Türkiye'deki su çalışmaları literatürünün gelişiminin desteklenmesini amaç edinmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı bu kapsamda, bölge ülkelerinde su çalışmalarıyla ilgili olan akademisyenler, sivil toplum örgütü temsilcileri, bürokratlar, devlet adamları, stratejistler, gazeteciler ve işadamlarının Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerinin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamayı da hedeflemektedir.

TAKDİM

Taşıdığı yüksek potansiyele rağmen Mekong Nehri Havzası yoğun bir faydalanma eyleminin olmadığı bir nehir havzasıdır. Çin, Myanmar, Laos, Kamboçya, Tayland ve Vietnam'ı kapsayan Mekong Nehri havzası, elli yıldan uzun bir süreden beri işbirliği geleneğine sahiptir. Kıyıdaş ülkeler arasındaki ilişkiler özellikle 1990'lı yıllara kadar Soğuk Savaş terimleriyle değerlendirilmelidir. Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D)'nin çabalarıyla 1957 yılında kurulan Mekong Komitesi de, Soğuk Savaş gerilimini açık bir şekilde göstermektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi 1950 ve 1960'lı yıllarda Güneydoğu Asya büyük güçlerin birbiriyle çatıştığı bir bölge olmuştur. Bu nedenle, Güneydoğu Asya bölgesinde komünizme set çekmek isteyen A.B.D çabalarını Aşağı Mekong Havza ülkelerini biraraya getirmeye yönlendirmiş ve böylece bölgede bir işbirliği sağlanmıştır.

Aşağı Mekong Havzası'nın 70 milyon nüfusu ile nüfusun yaşamını sürdürmesi üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Söz konusu havzanın birçok ülkesi az gelişmiş olduğu için havza nüfusu tarım ve balıkçılık açısından nehre oldukça bağımlı durumdadır.

Kurak ve yağışlı mevsimlerde nehrin akımının değişkenliği havzanın ana konusudur. Çin'nin, nehrin üst kıyısında sıralı baraj yapım projeleri Aşağı Mekong Havzası'nda kaygıya neden olmaktadır çünkü kurak mevsimdeki akımın büyük çoğunluğu Çin'de Himalaya Dağları'ndaki karın erimesi sonucu oluşmaktadır.

Mekong Komisyonu ve onun salefi Mekong Komitesi, Aşağı Mekong Havzası'nda su gelişimi konusunda eşgüdüm sağlamaya çalışmaktadırlar. Ancak, kıyıdaş ülkelerin farklı gelişmişlik düzeyleri ve Aşağı Mekong Havzası'na dair farklı önceliklere sahip olmaları bu çabaları engellemektedir.

Bu raporda, Aksaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Görevlisi ve ORSAM Su Araştırmaları Programı Danışmanı Dr. Seyfi Kılıç, Mekong Nehri havzası ülkelerinin Mekong Nehri sularının kullanımına dair yaklaşımlarını havzadaki işbirliğinin tarihi ile birlikte değerlendirmektedir.

Hasan KANBOLAT
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim	4
Özet	7
Giriş	8
1. Mekong Nehri Havzasının Coğrafi Özellikleri	8
2. Mekong Nehri Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri	10
3. Mekong Nehri Komisyonu	11
3.1 Aşağı Mekong Havzası'nda İşbirliğinin Tarihi Gelişimi	11
3.2 1995 Anlaşması	13
3.3 Mekong Nehri Komisyonu.....	15
3.4 1995 Anlaşması ve Mekong Nehri Komisyonu'nun Eksiklikleri	16
4. Havza Ülkelerinin Mekong Nehrine Yaklaşımları	16
4.1 Çin.....	16
4.2 Myanmar.....	17
4.3 Tayland.....	17
4.4 Laos.....	17
4.5 Kamboçya.....	17
4.6 Vietnam.....	17
Sonuç	18

Mekong Nehri Havzası

Kaynak: Kumm, M. (2008) *Spatio-Temporal Scales of Hydrological Impact Assessment in Large River Basins: The Case of the Mekong*, PhD thesis, Water Resources Laboratory, Helsinki University of Technology, Helsinki.

Hazırlayan: Dr. Seyfi Kılıç
ORSAM Su Araştırmaları Programı Danışmanı
Aksaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

MEKONG NEHRİ SULARI ÜZERİNDE İşBİRLİĞİ VE İHTİLAF

Özet

Mekong Nehri, Güneydoğu Asya'nın yaşam kaynağı olarak nitelendirilebilir. Nehir, Çin'de Tibet'in dağlık bölgesinden doğmakta ve altı ülke boyunca geçip Güney Çin Denizi'ne dökülmektedir. Mekong Nehri havzasında bulunan ülkeler Çin, Myanmar, Tayland, Laos, Kamboçya ve Vietnam'dır. Güneydoğu Asya boyunca Güney Çin Denizi'ne doğru akan Mekong Nehri, birçok insan için ve Mekong Nehri havzasında bulunan ülkeler için büyük bir önem taşımaktadır.

Mekong Nehri havzasının membasında bulunan Çin, hidroelektrik enerjisi üretmek için büyük su kaynaklarını geliştirme projelerine başlamıştır. Söz konusu su kaynaklarını geliştirme projelerine dair çok düşük eğitim, altyapı ve endüstrileşme düzeyi nedeniyle yaşamak için nehrin ana ve yan kollarına bağımlı olan aşağı kıyıdaş ülkelerde yaşayan insanlar üzerinde bu planların olumsuz etkileri olabileceği iddiaları mevcuttur.

Mekong Nehri havzasının kendine özgü hidrolojik döngüleri, havza ülkelerini depolama yapılarının ortak inşaasına zorlamaktadır. Depolama yapıları zararlı sellere neden olan büyük taşkınları düzenlemede, kurak mevsimde yapılan sulamalar için su depolamaya ve hidroelektrik üretimine olanak vermektedir.

1995 yılında bir anlaşma ile Aşağı Mekong havzası ülkeleri tarafından kurulan Mekong Komisyonu, havzayı sürdürülebilir bir biçimde geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, kıyıdaş ülkeler farklı önceliklere ve Mekong Nehri sularının kullanımı için farklı politikalara sahiptirler.

Giriş

Mekong Nehri havzası şu ana kadar herhangi bir faydalanma eyleminin olmadığı bir nehir havzasıdır. Bununla birlikte, Aşağı Mekong havzasının kıyıdaş ülkeleri olan Tayland, Kamboçya, Laos ve Vietnam, Mekong Nehri'nin ana kolu üzerinde önemli ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri olan büyük projeleri uygulamaya başlamıştır. Bu çerçevede, 1995 yılında bir anlaşma ile Aşağı Mekong havzası ülkeleri tarafından kurulan Mekong Komisyonu, havzayı sürdürülebilir bir biçimde geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Söz konusu Mekong Nehri Komisyonu iki temel özelliğe sahiptir. İlk olarak, bu komisyon coğrafik bir bölgeye işaret etmektedir ve ikinci olarak komisyon üyesi tüm ülkeler ya gelişmekte olan ya da yeni sanayileşmiş ülkelerdir.

Mekong Nehri, Güneydoğu Asya'nın yaşam kaynağı olarak nitelendirilebilir. Nehir, Çin'de Tibet'in dağlık bölgesinden doğmakta ve altı ülke boyunca geçip Güney Çin Denizi'ne dökülmektedir. Mekong Nehri havzasında bulunan ülkeler Çin, Myanmar, Tayland, Laos, Kamboçya ve Vietnam'dır. Bu ülkeler idari sistemleri, toplam yüz ölçümleri, nehrin akımına katkıları, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılları açısından farklı olmakla birlikte, Mekong Nehri'nden faydalanma niyetleri açısından da farklılaşmaktadır. Havza'nın nüfusunun, Kamboçya'daki Phnom Pehn dışında, genellikle kırsal alanlarda yaşayan insanları kapsayarak yaklaşık olarak 70 milyon olması vurgulanması gereken bir noktadır. Bu nedenle, Güneydoğu Asya anakarası boyunca Güney Çin Denizi'ne doğru akan Mekong Nehri'nin birçok insan ve havza ülkeleri için büyük bir önemi olduğunu iddia etmek mümkündür. Ayrıca Mekong Nehri, üzerinde hala bir faydalanma eyleminin olmadığı çok büyük bir nehir olması ve herhangi bir büyük projenin uygulanmasından önce nehrin gelişiminin oluşturulması bakımından tek olma özelliği taşımaktadır. Mekong Nehri havzası, Mekong Nehrine akan nehirler ve derelerle çevrili olan alan olarak da tanımlanabilmektedir.

Su problemi özellikle suyun yukarı ve aşağı kıyıdaş ülkeler arasında paylaşımından ötürü ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bir başka sorunlu konu ise Mekong Nehri havzasında suyun sektörel düzeyde paylaşımıdır. Mekong Nehri havzasının en yukarı kıyıdaş olan Çin, hidroelektrik üretmek için büyük su kaynaklarını geliştirme projelerine başlamıştır. Söz konusu su kaynaklarını geliştirme planlarının, çok düşük eğitim, altyapı ve endüstrileşme düzeyi nedeniyle yaşamak için Nehrin ana ve yan kollarına bağımlı olan aşağı kıyıdaş ülkelerde yaşayan insanlar üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir. Örneğin, Kamboçya'da kırsal alanlarda nehir havzasında olan ve nehrin yıllık akımına bağımlı olan insanlar yılda sadece bir kere ürün alabilmektedir. Ayrıca, Kamboçyalıların toplam protein ihtiyacı, yağmurlu mevsimde taşan Tonle Sap Gölü'nden karşılanmaktadır.

Raporun kalan kısmı aşağıdaki gibi şekillenmektedir: İkinci kısım, Mekong Nehri havzasının coğrafik özellikleri üzerine bilgi vermektedir. Üçüncü kısım, Mekong Nehri ülkelerinin ana ekonomik göstergeleri, kıyıdaş özellikleri ve nüfusları bakımından sosyo-ekonomik özellikleri konusunda bilgi vermektedir. Dördüncü kısım, Mekong Nehri Komisyonu ve 1995 Anlaşması'nın eksikliklerinin yanı sıra ilgili komisyon ve anlaşmanın tarihini sunmakta ve tartışmaktadır. Beşinci kısım, havza ülkelerinin Mekong Nehri havzasındaki pozisyonları ve öncelikleri açısından Mekong Nehri'ne yaklaşımlarını tartışmaktadır ve altıncı kısım raporu sonuçlandırmaktadır.

1. Mekong Nehri Havzasının Coğrafik Özellikleri

Mekong Nehri, yıllık olarak 475 km³ su taşımaktadır. Mekong Nehri, Tibet Platosu'nda başladığı yolculuğunu Çin'nin Güneybatı köşesinde yer alan Yunnan Bölgesi'ne doğru akarak devam ettirmektedir. Nehir, sularını Güney Çin Denizi'ne dökmeden önce, Laos, Myanmar, Tayland, Kamboçya ve

Vietnam'dan geçmektedir. Nehir, su akımına göre dünyanın en büyük onuncu nehri olmakla birlikte Güneydoğu Asya'nın en büyük Nehridir. Mekong Nehri, Tibet'ten Vietnam'daki Mekong Deltası'na kadar 4200 kilometre boyunca akmaktadır. Bununla birlikte nehir, Aşağı Mekong Havzası'nda 2400 kilometre boyunca akmaktadır. Ayrıca, Mekong Havzası'nın yüz ölçümü 795,000 m²'dir.¹

Mekong Nehri'nin ortalama akımı saniyede 14,000 m³'tür. Ancak, havzanın muson iklimi nehrin akımında yıl boyunca büyük mevsimsel değişimlere neden olmaktadır. Havza'nın Mayıs ayından Eylül ayına kadar olan yağmurlu mevsimi, Mekong Nehri'nin toplam akımının %85-90'nını sağlamaktadır.²

Mekong Nehri'nin akım uzunluğu açısından ise, nehir Laos ve Myanmar arasında 200 kilometre boyunca bir sınır nehri olarak akar-ken, Laos ve Tayland arasında 100 kilometre boyunca akmaktadır. Nehir daha sonra Laos'a geçmektedir. Mekong Nehri, Laos'da yaklaşık olarak 500 kilometre boyunca akmakta ve daha sonra tekrar Laos ve Tayland arasında 800 kilometre boyunca sınır oluşturmaktadır. Daha sonra ise nehir Kamboçya'ya geçmektedir.

Kamboçya'da yağmurlu mevsim boyunca çok nadir görülen bir doğa olayı gerçekleşmekte ve Tonle Sap Nehri ters yöne doğru akmaya başlamakta ve Büyük Göl olarak da bilinen Tonle Sap Gölü Mekong Nehri suları ile dolmaktadır. Bu doğal depolama yapısı sularını

kurak mevsimde salmakta ve Vietnam'daki Mekong Deltası bu salımdan faydalanmaktadır. Mekong Nehri'nin ana kolu, Mekong Deltası'nda dokuz kola ayrılmakta ve bu kollar Mekong Deltası'nın her köşesine su ve besleyici maddeleri taşımaktadır.³

Mekong Nehri'nin maksimum akışı saniyede 30,000-40,000 metre küp arasındadır. Bu akım, muson yağmurları nedeniyle yağışlı mevsimlerde gözlenebilmektedir. Bununla beraber, genellikle Aralık'tan Mayıs'a kadar süren kurak mevsimde hiç yağış olmamaktadır ve akım saniyede 2,000 metreküp civarına düşmektedir. Kurak mevsim akımının yaklaşık yarısı Mekong Nehri'nin doğduğu yer olan Himalaya'da eriyen karlardan kaynaklanmaktadır.⁴

Yukarıda bahsedilen akım özelliklerinden dolayı Mekong Nehri her yıl yağışlı mevsimde Kamboçya'daki Tonle Sap Gölü'ne doğru akmaya zorlanmaktadır ve bunun sonucu olarak da göl alanı 2,000 kilometre kareden 10,000 kilometre kareye çıkmaktadır.⁵ Ayrıca, kurak mevsim boyunca Tonle Sap Gölü sularını Mekong Nehri ana koluna boşaltmaktadır. Bu doğal döngü, doğal kaynaklardan doğrudan yararlanmalarından dolayı Kamboçya halkı için önemlidir.

Mekong Nehri ayrıca oldukça büyük bir hidroelektrik potansiyeli taşımaktadır. Teknik hidroelektrik potansiyeli kurulu güç olarak 37,000 MW ve yıllık üretimi de 150,000-180,000 GWh olarak hesaplanmaktadır. Bununla birlikte, nehrin ana kolu üzerinde su kaynaklarını geliştirme projesi olarak halihazırda inşa halinde veya tamamlanmış birçok hidroelektrik santrali sadece Çin'de bulunmaktadır. Mekong Nehri'nin bahsedilen olağan dışı hidrolik döngüsü, havza ülkelerini depolama yapılarının inşasında birlikte hareket etmeye zorlamaktadır. Depolama yapıları tahribat gücü yüksek sellere neden olan olağan dışı akımların düzenlenmesine, kurak mevsim sulamaları için su depolanmasına ve hidroelektrik güç üretilmesine olanak sağ-

layabilmektedir. Kurak mevsimde, Mekong Nehri ana kolunun ortalama akışı saniyede 2,000 metreküp olarak hesaplanmaktadır. Bu rakam, dünya standartlarında her türlü faydalanma eylemi için yeterli olarak değerlendirilebilir (Fırat Nehri 1000/metre küp/saniye). Ancak, Mekong Nehri sularının büyük bir kısmının ekolojik amaçlar ve Vietnam'daki Mekong Deltası'na tuz girişimini engellemek amacıyla salınması gerekmektedir.⁶

Diğer yandan, Mekong Nehri'nin sağladığı ekolojik kaynaklar oldukça fazladır. Aşağı Mekong Havzası'nın tropikal ve muson iklimi, birçok sulak alanda çok çeşitli ve verimli bir sulak alan eko-sistemi sağlamaktadır. Ek olarak, bu çeşitli eko-sistem havza insanlarının beslenme ihtiyaçlarının karşılanması için balıkçılığa da olanak vermektedir.⁷

2. Mekong Nehri Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Doğu Asya'da bulunan ve Mekong Nehri Havzası'nın en önemli yukarı kıyıdaşı olan Çin'in nüfusu 1,342 milyar olup, yıllık olarak %0,6 nüfus artış hızına sahip olduğu için bu rakamın 2015 yılında 1,375 milyara ulaşması beklenmektedir. Hızlı nüfus artışının yanı sıra Çin hızla genişleyen bir ekonomiye sahiptir ve Çin'in Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) 2008 yılında 4,327 milyar A.B.D doları iken 2010'da 5,745 milyar A.B.D dolarına yükselmiştir. Bu hızlı ekonomik büyüme nedeniyle Çin bir enerji problemiyle karşılaşma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle Aşağı Mekong Komisyonu'nun üyesi olmayan Çin enerji ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla Yunnan bölgesinde Mekong Nehri üzerinde barajlar inşa etmeyi planlamaktadır. Yunnan, Çin'in en güneydoğu bölgesinde bulunmaktadır ve Çin'in toplam yüzölçümünün %4,1'ine denk gelen 394,000 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir. Bu bölgeye ilişkin en önemli özellik Çin'in en az gelişmiş bölgelerinden biri olması ve nüfusunun çoğunun yoksulluk sınırının altında yaşamasıdır. Bu nedenle Çin, bölge endüstrisine ucuz enerji sağlayarak Yunnan bölgesinin ekonomik ve sosyal koşullarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.⁸

İngiliz kolonisi Burma olarak bilinen ve 1948 yılında bağımsızlığını kazanan Myanmar Güneydoğu Asya'da yer almaktadır. Myanmar 49.563 milyon nüfusa sahiptir ve doğal kaynaklar bakımından zengin olduğu için temelde bir tarım ekonomisine sahiptir. Myanmar'daki tarım genel olarak muson yağmurlarına dayalıdır. Myanmar'ın GSYİH'sı 2008 yılı itibarıyla 28,663 milyon A.B.D dolarıdır ve Myanmar %2 oranında bir ekonomik büyüme hızına sahiptir. Mekong Nehri'nin 265 kilometrelik kısmı Myanmar ile Çin ve Laos arasında sınır oluşturmaktadır.⁹

Laos, Çin, Vietnam, Kamboçya, Tayland ve Myanmar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, Laos'un diğer Aşağı Mekong Havzası ülkelerinin tümüyle sınırı olması bakımından onlardan ayrıldığı söylenebilir. Laos'un nüfusu 2009 yılında 6.127 milyondur ve %2,2 nüfus artış hızına sahiptir. Dünya Bankası Raporuna göre Laos ekonomisi, son yıllarda diğer düşük gelirli ülkelere göre daha iyi bir performans göstermektedir. Laos'un GSYİH'sı 2009 yılında %7 oranında bir büyüme kaydetmiştir. Her ne kadar bu büyüme oranı 2008 yılındaki %7,6'lık büyüme oranına göre bir miktar düşük olsa da, son küresel mali kriz düşünüldüğünde uluslararası standartlara göre bu büyüme oranının etkileyici olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Laos'un doğal kaynaklar bakımından zengin olması, ülkenin uzun dönemli ekonomik kalkınmasına temel bir katkı sağlayan bir faktör olduğu görülebilir. Hidroelektrik potansiyeli bu kaynakların en önemlilerinden birini oluşturmaktadır. Bu açıdan Mekong Nehri ana kolu üzerinde birçok baraj inşası düşünülmektedir. Ancak bu barajlar yerel ve ulusal düzeyde çok önemli çevresel etkilere neden olacaktır.¹⁰

Mekong Nehri'nin sularını Güney Çin Denizi'ne boşalttığı Vietnam da Güneydoğu Asya'da yer almaktadır. Vietnam'ın 2008 yılında nüfusu 87.096 milyondur ve 2005-2010 dönemi için ülke yıllık %1,1 nüfus artış hızına sahiptir. Vietnam ayrıca dünyanın onüçüncü yoğun nüfusa sahip ülkesidir. Vietnam

2001'den itibaren merkezi planlı ekonomi politikasından mali liberalizasyona ve uluslararası entegrasyona doğru bir geçiş göstermiştir. Bu çerçevede Vietnam, Sovyetlerden gelen ekonomik desteği kaybetmesi nedeniyle ve savaş yaralarını sarabilmek amacıyla, ekonomisini kapitalistleştirme ve rekabetçi ihracata yönelik endüstrileri kurmak için birçok yapısal reform uygulamaktadır. Gelişmekte olan bir ekonomi olarak Vietnam'ın 2008 yılında %6,2 büyüyen GSYİH'sı 90,645 milyon A.B.D doları olarak gerçekleşmiştir.¹¹

Tayland özellikle ekonomik ve sosyal güç bakımından Aşağı Mekong Nehri Havzası'nın en önemli ülkelerinden biridir. Tayland'ın nüfusu 2008 yılında 67.386 milyondur ve 2005-2010 dönemi için nüfus artış hızı %0,7 olarak gerçekleşmiştir.¹² Tayland 1997-1998 Asya mali krizinin etkilerini atlattığı için 2000 yılından 2007 yılına dek yıllık GSYİH büyüme hızı %4'ten daha fazla olarak gerçekleşmiştir. Tayland'ın ihraç endüstrileri arasında makina ve elektrik parçaları, mücevher ve tarımsal ürünler bulunmakta ve bu endüstriler GSYİH'nın yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ancak, 2008-2009 küresel mali krizi Tayland'ın ihraç endüstrilerini ciddi şekilde etkilemiş ve Tayland ekonomisi 2009 yılında %2,2 oranında küçülmüştür. 2010 yılında ise Tayland'ın GSYİH'sı %7,6 oranında genişlemiştir.¹³ Tayland su kaynakları açısından zengindir ve Aşağı Mekong Nehri Havzası'nın Tayland kısmındaki balıkçılık bu kaynakların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çerçevede Tayland'da balıkçılıktan elde edilen gelirin Tayland halkının büyük bir kısmı için ve balıkçılığın Tayland ekonomisi için önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Kuzeydoğu Tayland'da yer alan Mekong Nehri Havzası'nın büyük bir kısmı Khorat Platosu denilen coğrafi bölgede bulunmakta ve nüfusun %36'sı Mekong Nehri Havzası'nın sınırları içinde yaşamaktadır.¹⁴

Kamboçya Güneydoğu Asya'da yer almakta ve Laos, Vietman ve Tayland'la ortak sınırları paylaşmaktadır. Kamboçya'nın nüfusu

2008 yılında 14.562 milyondur ve 2005-2010 dönemi için %1,6 nüfus artış hızına sahiptir.

¹⁵ Kamboçya'nın ekonomik profili açısından, 2004 yılından 2007 yılına dek Kamboçya'nın GSYİH'sı yıllık %10'luk bir artış göstermiş ve bu ekonomik büyümenin esas olarak konfeksiyon, inşaat, tarım ve turizm sektörlerindeki genişlemeden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak küresel mali krizin etkisiyle Kamboçya'nın GSYİH'sı 2009 yılında %1,5 oranında küçülmüştür fakat 2010 yılında ihracatın yeniden artmasıyla birlikte GSYİH %4 oranında artmıştır.¹⁶ Güneydoğu Asya'nın en büyük nehri olan Mekong Nehri Kamboçya'daki en önemli nehirdir. Mekong Nehri ile Phnom Pehn'de birleşen Tonle Sap Gölü de Batı Kamboçya'da yer almaktadır. Bu göl tatlı su balıkçılığı için zengin bir kaynak olmasından ötürü Kamboçya için önemlidir. Ayrıca, Mekong Nehri ülke boyunca taşımacılığa elverişli olduğundan Kamboçya için önemlidir.

3. Mekong Nehri Komisyonu

3.1 Aşağı Mekong Havzası'nda İşbirliğinin Tarihi Gelişimi

Aşağı Mekong Havza'nda işbirliği 1950'li yıllara dek uzanmaktadır. Kısaca Mekong Komitesi olarak bilinen Aşağı Mekong Havzası'nda Araştırmalar Koordinasyonu Komitesi (The Committee for Coordination of Investigations of the Lower Mekong Basin), Tayland, Kamboçya, Laos ve Güney Vietnam tarafından, 1957 yılında kurulmuştur.¹⁷

Mekong düzenini sağlamak için üç ana aktör rol almıştır: Aşağı Mekong Havzası'nın ulusal hükümetleri, yani Laos, Tayland, Kamboçya ve Güney Vietnam, Birleşmiş Milletler kuruluşu olan ve merkezi Bangkok'da bulunan Uzak Doğu ve Asya Ekonomik Komisyonu (ECAFE- Economic Commission for Asia and the Far East), Amerika Birleşik Devletleri. Amerika'nın Aşağı Mekong havzasına olan ilgisi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünizme set çekme amacına yöneliktir. Güney Asya bölgesinde, A.B.D işbirliği sürecine sa-

dece Birleşmiş Milletler sistemindeki ağırlığı ile değil aynı zamanda kendi hükümet kuruluşları ile katkıda bulunmuştur. Bu çerçevede A.B.D İçişleri Bakanlığı, Wheeler Misyonu adı verilen gözlem misyonuna 1955'te destek vermeye başlamıştır.¹⁸

Wheeler Misyonu'nun, Mekong Komitesi'nin tarihinin önemli bir parçasını oluşturduğunu vurgulamak gerekmektedir. Misyunun liderliği, A.B.D ordusu İstihkam Birliği Komutanı Raymond Wheeler tarafından yapılmıştır. Söz konusu misyon, havzada bölgesel işbirliği için gerekli temel konuları belirlemiştir.

Uzak Doğu ve Asya için Ekonomik Komisyon (ECAFE) bölgede 1949 yılından beri çalışmıştır ve bu yıllarda komisyon özellikle sel kontrolü ve su kaynakları gelişimi konularıyla ilgilenmiştir. Bütün bu söz konusu çalışmaların katkısı ve A.B.D'nin komünizm korkusuyla Aşağı Mekong Havzası'nın dört kıyıdaş ülkesi, Tayland, Laos, Kamboçya ve Güney Vietnam, "Aşağı Mekong Havzası'nın Araştırmalarının Koordinasyonu için Komite Statüsü Anlaşması"nı (The Agreement of Statute of the Committee for Coordination of Investigations of the Lower Mekong Basin) 17 Eylül 1957'de imzalamıştır. Komite'de kararlar oybirliği ile alınmış ve Komite'nin başkanlığı üye ülkeler arasında dönüşümlü olarak yapılmıştır.

Çin 1950'li yıllarda Birleşmiş Milletler üyesi olmadığı için Mekong Komitesi'nin kuruluş sürecinde davet edilmemiştir. Burma (şimdiki adıyla Myanmar) ise Mekong Komitesi'ne politik ve coğrafik nedenlerle bir ilgi göstermemiştir. Bu açıdan, Mekong Nehri'nin Burma için sadece sınır oluşturan bir nehir olması ve Mekong Nehri'nin yıllık akımına olan katkısının sadece %2 olmasından ötürü, Mekong Nehri'nin Burma için farklı bir duruma sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Mekong Komitesi havza yönetiminde bazı özel alanlara yoğunlaşmıştır. Bu alanlar şu şekilde sıralanabilir: veri toplama, havza planı

hazırlanması, tekil projelerin planlanması ve mevcutların idamesinin sağlanması.¹⁹ Ayrıca Mekong Komitesi hem kısa vadeli yan kol projeleri hem de uzun dönemli ana kol projeleri üzerinde çalışmıştır.

Komite'nin planlarında yan kol projelerinin önceliği bulunmaktaydı. Yan kol projelerine öncelik verilmesi anlaşılabilir bir davranıştır. Çünkü bu projeler kolaylıkla başlanabilen, daha az yatırım gerektiren projelerdir ve yan kollar havza ülkelerinde genellikle tek bir ülkenin sınırları içinde bulunmaktadır. Diğer yandan, yoğun çalışma, büyük yatırımlar ve havza ülkeleri arasında siyasi uzlaşma gerektiren ana kol projeleri uzun dönemli planlar içerisinde değerlendirilmiştir. Bu planlama faaliyetlerinin maliyeti 1958-1975 yılları için 10 ila 20 milyon A.B.D doları arasındadır.²⁰

Söz konusu dönemde, Mekong Nehri'nin yan kolları üzerinde bir dizi küçük ve orta ölçekli proje ulusal hükümetler tarafından inşa edilmiştir. Bununla birlikte, Mekong Nehri ana kolu üzerinde sıralı barajlar projesi Güneydoğu Asya'nın belirsiz siyasi durumu ve mali kaynakların yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilememiştir.

Burada 1958-1975 yılları arasında Güneydoğu Asya'daki siyasi kargaşadan bahsetmek gerekmektedir. 1954'te Çinhindi devletleri olan Kamboçya, Laos ve Vietnam Paris Anlaşması ile bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Aynı zamanda Tayland, Laos ve Güney Vietnam A.B.D tarafından desteklenmişlerdir. Ancak, Laos ve Vietnam'daki komünist isyancılar 1960'lar boyunca mevcut rejimlere karşı güç kazanmışlardır. Komünizmin bu yükselişine karşılık olarak Amerika destekli ve Tayland, Malezya, Endonezya, Singapur, Filipinler ve Brunei'den oluşan ASEAN (Association of Southeast Asian Nations, Güneydoğu Asya Milletler Topluluğu) 1967 yılında kurulmuştur. Bu topluluk ekonomik ve kültürel işbirliğini sağlama görüntüsü verse de, topluluğun esas rolü gerek ulusal gerek uluslararası boyutta komünizme bir engel oluşturmaktı.²¹

Kuzey Vietnam'ın A.B.D'ye karşı Vietnam savaşında üstünlük kazanması ve Kamboçya'da 1975 yılında komünistlerin iktidara gelmesinden sonra Soğuk Savaş siyaseti Güneydoğu Asya'da yerleşik bir hal almış ve havzanın iki önemli ülkesi olan Tayland ve Vietnam'ın farklı bloklarda yer alması, Aşağı Mekong Havzası'nda işbirliğinin önünde bir engel oluşturmaya başlamıştır.

Bununla beraber, Aşağı Mekong Havzası'nda Soğuk Savaş gerilimleri ortaya çıkmadan önce de işbirliğine yönelik bazı girişimler olmuştur. 1965 yılında, Komite'nin isminin "Aşağı Mekong Havzası'nın Kapsamlı Geliştirilmesi için Komite" (Committee for Coordination of Comprehensive Development of the Lower Mekong Basin) olarak değiştirilmesi yoluyla 1957 statüsünü değiştirme çabaları olmuştur. Komite'nin söz konusu isim değişikliği önemli bir aşama olarak değerlendirilebilir. Bu değişiklikle Komite'nin yetkisinin geliştirme projelerinin inşasını da içerecek şekilde genişletilmesi amaçlanmıştır. Ancak, bu düzenleme dört üye ülkenin sadece üçü tarafından onaylanmış ve bunun sonucu olarak da yürürlüğe girmemiştir. 1971 yılında, Mekong Komitesi'nde yeni bir düzenleme çabası ortaya çıkmış ancak ülkelerin tümü tarafından kabul görmediği için yine yürürlüğe girmemiştir.²²

1975 yılında Mekong Komitesi'ne ana kol projelerini uygulamak için proje ajansları kurmasına izin veren "Aşağı Mekong Havzası'nın Sularından Faydalanmak için Ortak Deklarasyon" (Joint Declaration of Principles for Utilization of the Waters of the Lower Mekong Basin) üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Mart 1975'te Ortak Deklarasyon'un imzalanması Mekong Komitesi'ni tam kapsamlı bir nehir havzası kalkınma ajansına dönüştürmüştür. Ancak bu başarı uzun süre devam etmemiştir. 1975 yılının ortalarında, Laos, Kamboçya ve Vietnam'daki rejim değişiklikleri, Komite'nin çalışmalarını engellemiştir. Kamboçya'da Kızıl Kmerler ülkenin kontrolünü ele almışlar ve izolasyonist bir politika

izlemişlerdir. Soğuk Savaş gerilimlerine rağmen, Tayland ve komünist Vietnam ve Laos Aşağı Mekong Havzası'nda işbirliğine devam etme kararı almışlardır. Bu üç ülke düşük seviyeli bir işbirliğini öngören "Geçici Mekong Komitesi'ne İlişkin Deklarasyon"u (Declaration Concerning the Interim Mekong Committee) kabul etmiştir.²³

Geçici Mekong Komitesi 1991 yılına, Kamboçya'daki iç savaşın sonuna kadar işbirliği üzerinde çalışmıştır. 1991'de Kamboçya çatışmasını sona erdiren Paris Barış Belgeleri'nden sonra, Aşağı Mekong Havzası'nda işbirliğini engelleyen politik engeller ortadan kalkmıştır.²⁴ 1991 yılı Ekim ayında, Kamboçya Komite'ye tekrar katılma talebinde bulunmuş ve Mekong Komitesi tekrar çalışmaya başlamıştır. Ancak 1991 yılına gelindiğinde, 1975 yılına göre birçok şey değişmiş durumdadır. 1975 yılından önce havza ülkeleri birbirleriyle yakın müttefiklik ilişkisi içinde iken, 1975 yılından sonra havza ülkeleri farklı bloklarda yer almışlardır ve Soğuk Savaş'ın blok siyaseti ülkeler arasındaki ilişkileri bozmuştur. Ayrıca, Mekong ana kolu üzerinde inşa edilmesi planlanan büyük barajların olumsuz sosyal ve çevresel etkileri nedeniyle 1980'li ve 1990'lı yıllarda eleştiriler başlamıştır. Mekong Nehri'nin en üst kıyıdaş ülkesi olan Çin, Mekong Nehri'nin akış rejimini değiştirme potansiyeli olan büyük boyutlu hidroelektrik projeleri planlamaya başlamıştır. Bu bölüm boyunca dile getirilen Mekong Nehri'ne ilişkin tüm bu faktörler Aşağı Havza ülkelerini Mekong Komitesi'ne yönelik bir çözüm bulmaya itmiştir. Böylece, bu yeni dönem Aşağı Mekong Havzası için bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak açıklanacak olan 1995 Anlaşmasına giden yolu açmıştır.

3.2 1995 Anlaşması

1992 yılının Aralık ayında, Mekong Nehri'nin dört kıyıdaş ülkesi, Tayland, Laos, Kamboçya ve Vietnam, Malezya'da Kuala Lumpur'da Aşağı Mekong Nehri Havzası'nda yeni işbirliği çerçevesini tartışmak için toplanmıştır. Bu

buluşma 1992 yılının başlarında müzakerelerdeki çıkmaz nedeniyle UNDP'nin (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) himayesinde gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu dört ülke mevcut Mekong Komitesi'nin statüsünü düzenlemek amacıyla müzakerelere girişmişlerdir. Havza ülkeleri için üç seçenek bulunmaktaydı: ilk olarak mevcut temel belgeler olan 1957 Statüsü ve 1975 Deklarasyonu'nda düzenlemeler yapmak, ikinci olarak havza kalkınması üzerinde yeni bir çerçeve anlaşma oluşturmak, üçüncü ve son olarak ise bir statü ya da anlaşma çerçevesi olmadan iyi niyetle işbirliğine devam etmektir. Uzun bir müzakere sürecinden sonra Aşağı Mekong Havzası ülkeleri yeni bir işbirliği çerçevesini müzakere etmek üzerinde anlaşmışlardır.²⁵

Her ne kadar Aşağı Mekong Havzası'nın ilgili tüm aktörleri yeni bir çerçeve anlaşmasına ulaşma konusunda anlaşmış olsalar da, kıyıdaş ülkeler arasında havza yönetimine ilişkin konular bir sonuca ulaşmalarını engellemiştir. Bu noktada, UNDP yeniden mali destekle birlikte müzakerelere yardım amacıyla bir danışman atayarak yardım etmeyi önermiştir.

21 ay sonra müzakereler sonuca ulaşmış ve taslak 27 Kasım 1994'te Mekong Çalışma Grubu tarafından tamamlanmıştır. 1995 yılının Nisan ayında havza ülkeleri "Mekong Nehri Havzası'nın Sürdürülebilir Kalkınması için Mekong İşbirliği Anlaşması"nı (Mekong Agreement for Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin) imzalamışlardır. Mekong Anlaşması'nın ilgili taraflarca onaylanması sadece 3 ay sürmüştür. Çin ve Myanmar, Mekong Nehri Komitesi'nin yerine geçen Mekong Nehri Komisyonu'nda gözlemci statüsü elde etmişlerdir.²⁶

1995 Anlaşması'nın taraf ülkeleri "Mekong Nehri Havzası'nın su kaynaklarından faydalanma ve bu kaynakların korunmasında eşitliği ve toprak bütünlüğü temelinde işbirliğini" amaçlamaktadır.²⁷ Ancak, Me-

kong Komisyonu'nun üye devletlerin hilafına davranma gibi bir yetkisinin bulunmadığı da belirtilmelidir.²⁸

Vientiane'de bulunan Mekong Nehri Komisyonu Sekreterliği, Havza Kalkınma Planı'nı oluşturan sektör programlarını yönetmektedir. Bu sektör programları çevre, tarım, sulama ve ormancılık programları olarak sıralanabilir. Mekong Nehri'nde su miktarı suyun kalitesinden daha önemli bir konudur. Bu, Mekong Nehri Havzası'nda anlaşılabilir bir durumdur. Yukarıda da belirtildiği gibi, Mekong Havzası dünyadaki en az gelişmiş bölgelerden biridir. Bu ise endüstriyel kirliliğin havzada çok az olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca, düşük akım oranları kirlilik oranını arttırma potansiyeli taşımaktadır.

Kıyıdaş ülkeler arasında anlaşmazlığa yol açan konu nehirde havzalar arası su transferi planları ile su çekilmesi ve sulama ve hidroelektrik üretimi amacıyla suyun büyük barajların arkasında depolanmasıdır. Bu iki konu düşük su seviyesinin en aşağı kıyıdaşlar olan Kamboçya ve Vietnam'da olumsuz etkilerinin görüldüğü özellikle kurak mevsimde hayati önem taşımaktadır.

Mekong Nehri Komisyonu "yan kolu" sınırlı bir şekilde tanımlamaktadır. Bu dar tanımlama nedeniyle, Mekong Nehri Komisyonu'nun Asya Kalkınma Bankası ve Çin özel sektörü tarafından finanse edilen "yan kol geliştirilmesi" konusunda hiçbir yetkisi bulunmamaktadır. Yan kollar üzerinde su kaynaklarını geliştirme faaliyetleri herhangi bir kabul süreci gerektirmeyen sadece diğer kıyıdaşlara bildirim gerektiren bir süreçtir.²⁹

Mekong Nehri Komisyonu, faydanın değil sadece suyun paylaşımına odaklanmaktadır. Nitekim bu durum Komisyonu, Komite'nin çalışmalarından çok uzağa düşmemesine neden olmaktadır.

Makul ve hakça kullanıma ilişkin faktörler, 1995 Anlaşması'nın 5. maddesinden 8. mad-

desine kadar devam etmekte ve ayrıca 26. maddede de bulunmaktadır. 5. madde hakça ve makul kullanıma ilişkin genel ilkeleri ortaya koyarken, 6. madde Mekong Nehri ana kolundaki akımın devamının sağlanmasını konu almaktadır. Zarar verici etkiler ve havza ülkelerinin sorumlulukları sırasıyla 7. ve 8. maddede ele alınmıştır. 26. maddede havza ülkeleri 5. ve 6. maddenin öngördüğü kurallar için Komisyon'a yetki vermektedir.

5. madde nehrin ana kol ile yan kollarını birbirinden ayırmaktadır. Bu ayırım iki önkabule dayanmaktadır. Bu önkabullardan ilki, birçok yan kol sadece bir tek ülkenin toprakları içinde akmaktadır ve anlaşma toprakları içinde akan yan kolların sularından faydalanmada o devlete öncelik tanınmaktadır. İkinci olarak, yan kolların akımı ana kolun akımından çok daha düşüktür ve yan kollardan faydalanmaların potansiyel etkisi ana kol faydalanmalarına göre oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte, bu faydalanmaların toplam etkisi özellikle kurak mevsimde göz önünde bulundurulmalıdır.

Mekong Nehri ana koluna ilişkin ise kurak ve yağışlı mevsimler ile havza içi ve havzalar arası kullanımlara ilişkin de ayırım bulunmaktadır. Anlaşmada havzalar arası kullanımların diğer kıyıdaş ülkelerin kullanımlarına havza içi kullanımlardan daha fazla zarar vereceği düşünülmüştür. Çünkü havza içi kullanımların tekrar havza içinde akışa geçeceği ancak havzalar arası kullanımların geçemeyeceği kabul edilmiştir. Böylece taraflar Mekong Nehri'nin ana kolundan yapılacak olan havza dışı aktarımların kıyıdaş ülkeler arasında öncelikli olarak danışma sürecine tabi olacağı üzerinde anlaşmışlardır.

5. maddeye göre, yağışlı mevsim havza içi aktarımlar sadece bildirim tabidir. Bununla birlikte, yağışlı mevsim havzalar arası kullanımlar danışma sürecine tabi olacaktır. Kurak mevsim kullanımları ise daha katıdır. Havza içi faydalanmalarda öncelikle bir anlaşmaya ulaşmayı amaçlayan bir danışma süreci öngörülmektedir. Bununla beraber havzalar arası faydalanmalar ilgili taraflar arasında özel bir anlaşmaya ihtiyaç duymaktadır.

6. maddenin a fıkrası dört kıyıdaş ülke arasında minimum akışın fazla sularının paylaşılacağını hükmetmektedir. Daha önceki Mekong Komitesi yıllar boyunca veri toplamıştır ve en düşük akım oranlarına bu veriler kullanılarak karar verilebilir. Bu çerçevede, özellikle kurak mevsimde akımı arttırmak amacıyla membada daha fazla ana kol barajının inşası düşünülebilir.

3.3 Mekong Nehri Komisyonu

1995 Mekong Nehri anlaşması selefi olan Mekong Komitesi'nden birçok yönden ayrılan yeni bir Mekong Nehri Komisyonu kurmuştur. İlk olarak Mekong Nehri Komisyonu bir Birleşmiş Milletler kuruluşu değildir. Bu özelliği dolayısıyla Mekong Nehri Komisyonu'nun bağımsız bir kuruluş olduğu söylenebilir. İkinci olarak Mekong Komisyonu sadece teknik konularla değil siyasi konularla da ilgilenmektedir. Üçüncü olarak Mekong Komisyonu'nun üç daimi kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar her ülkeden kendi ülkeleri adına karar alabilme yetkisine sahip olan bakanlar seviyesinde bir temsilciden oluşan Konsey, Mekong Nehri Komisyonu'nun teknik konularda karar aldığı Ortak Komite'de devletleri adına bulunan, her üye ülkeden genel müdür seviyesinde bir temsilciden oluşan Ortak Komite ve Konsey ve Ortak Komite için idari bir birim olarak çalışan Sekreterlik'tir. Mekong Komisyonu ve Mekong Komitesini birbirinden ayıran dördüncü fark ise sekreterliğin yöneticisinin B.M. bünyesinden olmamasıdır. Beşinci ve son fark ise Mekong Anlaşması yukarı kıyıdaşlar olan Çin ve Myanmar'ın katılımına açıktır.³⁰

Mekong Havzası'ndaki yeni dönemde Mekong Nehri Komisyonu üyesi her ülkenin ulusal bir Mekong Komitesi bulunmaktadır. Ulusal Komitelerin görevleri ulusal politikaları Mekong Nehri Komisyonu'na göre oluşturmaktır.

3.4 1995 Anlaşması ve Mekong Nehri Komisyonu'nun Eksiklikleri

50 yıllık bir tecrübeye sahip olmalarına rağmen Mekong Nehri kıyıdaşları havzaya ilişkin bütüncül bir yaklaşıma erişememişlerdir. Bütüncül yaklaşımın eksikliği nedeniyle, Mekong Komisyonu etki alanının dışındaki bölgelerden veri elde edememektedir. Ayrıca, Mekong Komisyonu'nda Çin ve Myanmar'ın bulunmaması, Çin'in kendi toprakları içerisinde su kaynaklarını tek taraflı olarak geliştirmesinin yolunu açmaktadır. Bu tek taraflı tutum Aşağı Mekong Nehri Havzası ülkelerini faydalanma eylemlerini, Mekong Nehri'nin yeni akım özelliklerine göre düzenlemelerini zorunlu kılmaktadır.

Mevcut Mekong Havzası yönetimindeki diğer eksiklik ise yağışlı ve kurak mevsimin uzunluğuna ilişkin kesin bir kararın bulunmamasıdır. Mekong Havzası'na ilişkin çok çeşitli veriler olmasına rağmen yağışlı ve kurak mevsimler kıyıdaş ülkeler tarafından hala kararlaştırılabilmemiş değildir. Bu durum, üye ülkelerin kendilerini sıkı bir rejime bağlama konusunda hala yeterli bir isteğe sahip olmadıklarını göstermektedir. Sıkı rejimin olmamasının bir diğer göstergesi ise 1995 Anlaşması'nın ülkeler tarafından kendi iç su hukuklarında yansıtılmamasıdır.

Mekong Nehri Komisyonu'nun güçlü bir yapı olarak çalışabilmesi için üye ülkeler tarafından finanse edilmesi gerekmektedir. Ancak, Komisyon hala dış fonlara bağlı durumdadır.³¹

4. Havza Ülkelerinin Mekong Nehrine Yaklaşımları

Mekong Nehri'nden faydalanmaya dair bir düzenleme olan 1995 Anlaşması'nın mevcudiyetine rağmen kıyıdaş ülkeler Mekong Nehri'ne ilişkin ulusal politikalar takip etmektedirler. Bu bölümde kıyıdaş ülkelerin Mekong Nehri'ne ilişkin ulusal politikaları incelenmektedir.

4.1 Çin

Yukarıda da belirtildiği üzere Çin, Mekong Nehri Havzası'nın en önemli yukarı kıyıdaş ülkesidir. Çin sadece Güneydoğu Asya için değil tüm dünya için bir devdir. Ayrıca, Mekong Nehri, Çin'in 15 sınıraşan Nehrinden sadece biridir. Mekong Nehri Havzası Çin'de sadece toplam yüzölçümünün %3'ünü oluşturmaktadır. Mekong Nehri, Çin'de yüksek hidroelektrik potansiyel anlamına gelen dar vadiler ve yamaçlardan akmaktadır. Bu potansiyelin farkında olan Çin, Mekong Nehri üzerinde hidroelektrik santralleri inşa etmiş ve daha fazlasını da inşa etmeyi planlamaktadır. Mekong Nehri'nin Çin'deki bölümleri 25,000 MW kurulu güç kapasitesine potansiyeline sahiptir. Barajların özellikle kurak mevsimde nehrin akımını düşüreceği korkularına rağmen, sıralı barajlar nehrin akımının düzenlenmesi açısından olumlu bir etkiye sahiptir.³²

Çin'in Mekong Nehri Komisyonu'na dahil olmamasının birçok nedeni bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. İlk olarak, Çin 15 ana kol ve yan kollar katıldığında 40'dan fazla sınıraşan ve sınır oluşturan nehre sahiptir.³³ Çin'in kendini 1995 Anlaşması ile bağlaması durumunda sınıraşan nehirler üzerindeki diğer aşağı kıyıdaş ülkeler buna benzer taleplerde bulunabilirler. İkinci olarak, Çin 1995 Anlaşmasını çok katı olarak değerlendirmekte ve sınıraşan nehirlerle ilişkin gevşek düzenlemeleri tercih etmektedir. Üçüncü olarak, Çin'in 1995 Anlaşması'nı kabul etmesi durumunda, anlaşmayı mevcut haliyle kabul etmesi gerekmektedir. Ancak Çin, yukarı kıyıdaş faydalanmalarına öncelik vermediği ve barajların düzenleyici yönlerini tanımadığı için 1995 Anlaşması'nı kabul edememektedir. Dördüncü olarak, bağışçı kurumlar ve bazı Mekong Nehri Komisyonu ülkeleri Çin'in komisyona katılmasını istememektedir. Son olarak, Çin'in Türkiye ve Brundi ile birlikte Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin 1997 Sözleşmesi'ne karşı olduğu unutulmamalıdır.

4.2 Myanmar

Önceden Burma olarak bilinen ve Mekong Nehri Komisyonu'na üye olmayan diğer havza ülkesi Myanmar'dır. Myanmar'ın toplam topraklarının sadece %4'ü Mekong Nehri Havzası'nda bulunmaktadır ve toplam akıma sadece %2 oranında katkı sağlamaktadır.³⁴ Mekong, Myanmar için sadece sınır oluşturan bir nehirdir ve ülke Mekong Nehri Komisyonu'nda çok sınırlı bir ölçekte faaliyet göstermektedir.

4.3 Tayland

Tayland'ın topraklarının %36'sı Mekong Nehri Havzası'nda bulunmaktadır.³⁵ Bölgesel bir ekonomik güç ve göreceli olarak yukarı kıyıdaş bir ülke olan Tayland, işbirliği için gevşek bir çerçeveyi tercih etmektedir. Ülke, 1995 Anlaşması'nın müzakere sürecinde akım rejimi düzenlemelerinin oluşturulmasını engellemekle suçlanmıştır. Tayland, nehir akımına ilişkin sıkı düzenlemelerin Mekong Nehri sularından faydalanma özgürlüğünü engelleyeceği kaygısı taşımaktadır.³⁶

Görelili olarak kalkınmış bir ülke olan Tayland'ın Mekong Nehri Komisyonu'nun kapasitesine diğer üye ülkeler kadar ihtiyaç duymadığı söylenebilir. Ayrıca Tayland, aşağı kıyıdaşların Mekong Nehri yönetimine ilişkin taleplerini oldukça katı olarak değerlendirmektedir. Tayland, Mekong Nehri Komisyonu'nu egemenlik kaygıları nedeniyle ulus üstü bir yapıdan çok kolaylaştırıcı bir yapı olarak görmeyi tercih etmektedir. Bu nedenle, Tayland'ın Mekong Nehri'ne ilişkin politikasının Çin'in politikasına yakın olduğu söylenebilir.³⁷

4.4 Laos

Laos'un topraklarının %97'si Mekong Nehri Havzası'nda bulunmaktadır. Laos, Mekong Nehri'nin yan kollarında henüz geliştirilmemiş su kaynaklarına sahiptir. Merkezi konumundan dolayı Laos, su kaynaklarını tek

tarafli olarak geliştirmeyi tercih etmektedir. Mekong Nehri Komisyonu'nun politik tavsiyeleri arasında yer alan kamuoyu katılımı konuları Laos hükümeti için kabul edilemez olarak görüldüğü ileri sürülmektedir. Çünkü Laos hükümeti bu politikaları gelişmemiş bir ülke olarak oldukça değerli olan zaman ve kaynak kaybı olarak değerlendirmektedir.³⁸

4.5 Kamboçya

Kamboçya'nın topraklarının %86'sı Mekong Nehri Havzası'nda bulunmaktadır. Onyıllar boyu süren iç savaş ve Kızıl Khmer rejiminden dolayı Kamboçya halkı özellikle balıkçılık konusunda Mekong Nehri'nin sunduğu kaynaklara bağlıdır.

Kamboçya'nın balıkçılığı yukarı kıyıdaş faydalanmalarından özellikle yağışlı mevsimde nehirde saptırmalardan olumsuz bir şekilde etkilenebilir. Kamboçya 1995 Anlaşması ile yağışlı mevsim akımını garanti altına almıştır. 1995 Anlaşması'ndaki bu başarıya rağmen, az gelişmiş bir ülke olarak Kamboçya hükümeti nehirde kütük taşımacılığı ve güvenlik konularına daha fazla önem vermektedir.³⁹

4.6 Vietnam

Vietnam'ın topraklarının %20'si Mekong Nehri Havzası'nda bulunmaktadır. Mekong Nehri'nin sularını Güney Çin Denizi'ne boşalttığı Mekong Deltası Vietnam toprakları içinde yer almaktadır. Mekong Deltası Vietnam'ın pirinç üretiminin %90'nını ve karies üretiminin ise %53'ünü sağlamaktadır.⁴⁰ Delta'nın bu üretim seviyesi nedeniyle delta "pirinç kase"si olarak adlandırılmaktadır. Delta'nın üretimi Vietnam'ın toplam GSYİH'nin %27'sini oluşturmaktadır. Delta 39,000 kilometre kareden oluşmakta ve bu alanın 19,000 kilometre karesi kurak mevsimde tuzlu su girişimine maruz kalmaktadır.⁴¹ Vietnamlılar için büyük bir öneme sahip olan delta nedeniyle Vietnam hükümeti katı bir akım rejimini tercih etmektedir.

Ayrıca, Vietnam aşağı kıyıdaş ülke olmasına rağmen, Yali Nehri gibi bazı yan kolları olmasından ötürü aynı zamanda yukarı kıyıdaş bir ülkedir. Bu karmaşık durum, Vietnam'ın n-görülebilir bir akım rejimini tercih etmesine neden olmaktadır.

Yukarıda açıklandığı gibi, bütün Mekong Nehri Havza lkeleri farkı önceliklere sahiptir ve Mekong Nehri'nin önemi her ülke için farklılaşmaktadır. Yukarı kıyıdaş bir ülke olan Çin, Mekong Nehri Havzası'nda en güçlü ülke olmaktan faydalanırken, Myanmar Mekong siyasetinde ihmal edilebilir bir ülkedir. Diğer yandan, Mekong Nehri Komisyonu'nun ye ülkeleri nehrin sularından faydalanmada farklı ihtiyaçlara sahiptir.

Sonuç

Mekong ruhu olarak da adlandırılan elli yıllık bir işbirliği geleneğine sahip olmalarına rağmen, Mekong havzası lkeleri, Nehrin sularından faydalanma eylemlerinde hala ulusal politikalar izlemektedirler. Ülkelerin farklı kalkınmışlık seviyeleri nedeniyle farklı öncelikleri bulunduğu göz önüne alındığında bu anlaşılabilir bir durumdur.

Yukarı kıyıdaş bir ülke konumunda bulunan Çin Mekong Nehri'ni (ince Latang), hidroelektrik üretim kapasitesi açısından değerlendirmektedir. Mekong Nehri'nin doğduğu ve dar vadilerden aktığı yer olan Çin'in Yunnan bölgesi, baraj ve hidroelektrik santrali kurulmasına oldukça uygun bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Çin kendini, akım rejimi gibi Aşağı Mekong Havzası'nın ihtiyaçları nedeniyle kısıtlamak istememektedir.

Myanmar ise nehrin sadece sınır oluşturduğu bir ülke olarak, Mekong havzası politika-

larında dikkate alınmamaktadır. Diğer yandan Aşağı Mekong Havzası lkeleri Mekong sularından faydalanmada farklı önceliklere sahiptir. Aşağı Mekong Havzası'nın göreli olarak başat gücü ve yukarı kıyıdaş konumunda bulunan Tayland, yan kollar üzerinde akım rejimini değiştirme potansiyeline sahip olan barajlar inşa etmeyi planlamaktadır. Bu erevede Tayland, Mekong Nehri sularından faydalanmalarda katı düzenlemelerin hayata geçmesini istememektedir.

Mekong Nehri'nin denizle buluştuğu yer olan Vietnam en aşağıda bulunan kıyıdaştır. Mekong deltası ise tuzlu su girişimi nedeniyle tehdit altında bulunmaktadır. Su saptırmalarını engelleyen katı bir akım rejimi, Vietnam için faydalı olarak değerlendirilebilir. Laos, Mekong havzasında hidroelektrik açısından Çin ile kıyaslanabilecek seviyede yüksek bir potansiyel taşımaktadır. Bununla beraber Laos az gelişmiş bir ülke olarak, söz konusu barajları yapacak teknik ve mali imkanlara sahip değildir. Bu noktada Çin zel sektörü devreye girmekte ve imkanlarını ortaya koymaktadır. Laos dış yatırım ve döviz elde etmek için mevcut şartları kabul etmek zorunda kalacaktır. Diğer yandan Kamboçya da, ekonomik ve beşeri açıdan göreli olarak zayıf bir ülkedir ve katı bir akım rejiminin oluşturulmasını istemektedir. Kamboyalıların beslenmesinde önemli bir yere sahip olan Tonle Sap glnn mevcut yapısı ile devam etmesi, Kamboçya'nın temel kaygısıdır.

Sonuç olarak, 1950'lere kadar uzanan işbirliği çabalarına rağmen Mekong havzası ülkelerinin farklı çıkarları ve öncelikleri, havzada su kaynaklarının geliştirilmesi önünde engel olmaktadır.

DİPNOTLAR

- 1 Ojendal, J., Mainland Southeast Asia: Co-operation or Conflict over Water?, in *Hydropolitics*, Leif Ohlsson (ed), 1995, Zed Books, London. s. 153.
- 2 Dore, John "The governance of increasing Mekong regionalism", in: *Social Challenges for the Mekong Region*, J. Dore and M. Kaosa-ard(eds), Bangkok: White Lotus, 2003. s. 423.
- 3 . Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, Existing and Emerging Basin Arrangements in Asia, Third Workshop on River Basin Institution Development, The World Bank, Washington, DC, 1999. s. 4.
- 4 A.g.e., s. 4.
- 5 Browder, Greg (1998), *Negotiating an International Regime for Water Allocation in the Mekong River Basin*, The Department of Civil and Environmental Engineering, Ann Arbor: Stanford University, 1998, s. 36.
- 6 Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, s. 5.
- 7 Friend, R., Robert Arthur and Marko Keskinen, Songs of the Doomed: The Continuing Neglect of Capture Fisheries in Hydropower Development in the Mekong, in *Contested Waterscapes in the Mekong Region* Francois Molle, Tira Foran, Mira Kakonen (eds), 2009, Earthscan, London, s.309.
- 8 <http://www.china.org.cn/english/features/67796.htm>; <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=CHINA>
- 9 <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=MYANMAR>
- 10 <http://www.nsc.gov.la/>; http://siteresources.worldbank.org/LAOPRDEXTN/Resources/293683-1301084874098/LDR2010_Full_Report.pdf; Lao PDR Development Report 2010, Natural Resource Management for Sustainable Development: Hydropower and Mining, The World Bank.
- 11 http://www.economywatch.com/world_economy/vietnam/, <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Viet%20Nam>
- 12 <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=THAILAND>
- 13 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>
- 14 http://www.mrcmekong.org/download/free_download/Mekong-Fisheries-of-Thailand-Eng.pdf
- 15 <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Cambodia>
- 16 http://www.indexmundi.com/cambodia/economy_profile.html
- 17 Backer, Ellen Bruzelius, The Mekong River Commission: Does It Work, and How Does the Mekong Basin's Geography Influence Its Effectiveness?, *Südostasien Aktuell*, v. 4, 2007, s. 36.
- 18 Ojendal, p. 155.; Sneddon C, Coleen Fox, Rethinking Transboundary Waters: A Critical Hydropolitics of the Mekong Basin, *Political Geography*, Vol: 25, 2006, s. 185.
- 19 Mekong Secretariat, *The Mekong Committee: A Historical Account* (1957-1989), Bangkok, 1989, s. 14.
- 20 Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, s. 6.
- 21 Ojendal, s. 158.
- 22 Radosevich G. E, Agreement on the Cooperation for the sustainable Development of the Mekong River Basin: Commentary and History of the Agreement, UNDP, 1996.
- 23 Jacobs, Jeffrey W., Mekong Committee History and Lessons for the River Basin Development, *The Geographical Journal*, Vol: 161, No: 2, 1995, s. 143.
- 24 Bakker, K., The Politics of Hydropower: Developing the Mekong, *Political Geography*, Vol: 18, 1999, p. 213.
- 25 Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, s. 9.
- 26 Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, s. 12.
- 27 The Mekong Agreement, Article 4, available in http://www.mrcmekong.org/agreement_95/agreement_95.htm#chap2
- 28 Osborne, Milton, *River at risk. The Mekong and the water politics of China and Southeast Asia*, Lowy Institute for International Policy, 2004. s. 9.
- 29 The Mekong Agreement, madde 5.
- 30 Radosevich G. E. & Douglas C. Olson, s. 17.
- 31 Backer, 2007, s. 45.
- 32 Lu Xi Xi, Wang Jian-Jun & Carl Grundy-Warr, Are the Chinese Dams to be Blamed for the Lower Water Levels in the Lower Mekong?, in *Modern Myths of the Mekong*, Kumm, M., Keskinen, M. and Varis O. (eds), Water and Development Publications, Helsinki University of Technology, 2008., s. 39.
- 33 He, Daming & Kung, Hsiange-te "Southwest China and Southeast Asia: towards sustainability through cooperative development and management of international rivers", in: *The Journal of Chinese Geography*, 1995, v.8 (3), s. 301.
- 34 Backer, 2007, s. 44.
- 35 Dore, John., 2003, s. 423.
- 36 Browder, Greg & Ortolano, Leonard, The Evolution of an International Water Resources Management Regime in the Mekong River Basin, in: *Natural Resources Journal* v. 40, 2000, s.257.
- 37 Backer, 2007, s. 40.
- 38 Backer, 2007, s. 40.
- 39 Osborne, 2004, p. 43.; De Lopez, Thanakvaro Thyl, Natural Resource Exploitation in Cambodia: An Examination of Use, Appropriation, and Exclusion, in: *Journal of Environment & Development* v. 11 (4), 2002, s. 362.
- 40 Quang, Nguyen Nhan, Vietnam and the sustainable development of the Mekong river basis, in: *Water Science and Technology* v. 45 (11), 2002, s. 263.
- 41 Jacobs, Jeffrey W. (2002), "The Mekong River Commission: transboundary water resources planning and regional security", in: *The Geographical Journal* v. 168/4, 2002, s. 356.

ORSAM AKADEMİK KADROSU

Hasan Kanbolat
Habib Hürmüzlü
Doç. Dr. Veysel Ayhan
Doç. Dr. Mehmet Şahin
Doç. Dr. Harun Öztürkler
Doç. Dr. Özlem Tür
Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoglu
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
Dr. Didem Danış
Dr. Jale Nur Ece
Dr. Ilyas Kamalov
Dr. Bayram Sinkaya
Dr. Süreyya Yiğit
Av. Aslıhan Erbaş Açık
Volkan Çakır
Bilgay Duman
Ogün Duru
Oytun Orhan
Sercan Doğan
Nebahat Tanrıverdi
Selen Tonkuş Kareem
Uğur Çil
Nazlı Ayhan
Leyla Melike Koçgündüz
Göknil Erbaş
Aslı Değirmenci

ORSAM Başkanı
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Namık Kemal Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
ORSAM Danışmanı, Avrasya
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Avrasya
ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
ORSAM Danışmanı, Afrika
ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
ORSAM Yönetici Editörü
ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
Dr. Seyfi Kılıç
Kamil Erdem Güler
Çağlayan Arslan

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Danışmanı - Aksaray Üniversitesi
ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Danışmanı - Aksaray Üniversitesi
ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid
Prof. Dr. Hayati Aktaş
Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoglu
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
Hasan Alsancak
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Prof. Dr. Ahat Andican
Prof. Dr. Dorayd A. Noori
Prof. Dr. Tayyar Arı
Prof. Dr. Ali Arslan
Başar Ay
Prof. Dr. Mustafa Aydın
Doç. Dr. Ersel Aydınli
Doç. Dr. Veysel Ayhan
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
İtir Bağdadi
Prof. Dr. Idris Bal
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar
Kemal Beyatlı
Barbaros Binicioğlu
Prof. Dr. Ali Birinci
Doç. Dr. Mustafa Budak
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin
Volkan Çakır
Doç. Dr. Mitat Çelikpala
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
Dr. Didem Danış
Prof. Dr. Volkan Ediger
Prof. Dr. Cezmi Eraslan
Prof. Dr. Çağrı Erhan
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
Dr. Amer Hasan Fayyadh

Irak Danıştay Eski Başkanı
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Namık Kemal Üniversitesi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Bağdat Üniversitesi Rektörü
BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
TBMM 24. Dönem Milletvekili
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Ortadoğu Danışmanı
Türk Tarih Kurumu Başkanı
Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
23. Hava Kuvvetleri Komutanı
ORSAM Danışmanı, Afrika
Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı

Av. Aslıhan Erbaş Açıklık
 Mete Göknel
 Osman Göksel
 Timur Göksel
 Habib Hümmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardaş
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tank Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Ersan Sarıkaya
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Vekili
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçisi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Atatürk Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Moskova Devlet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampusu Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztumur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı